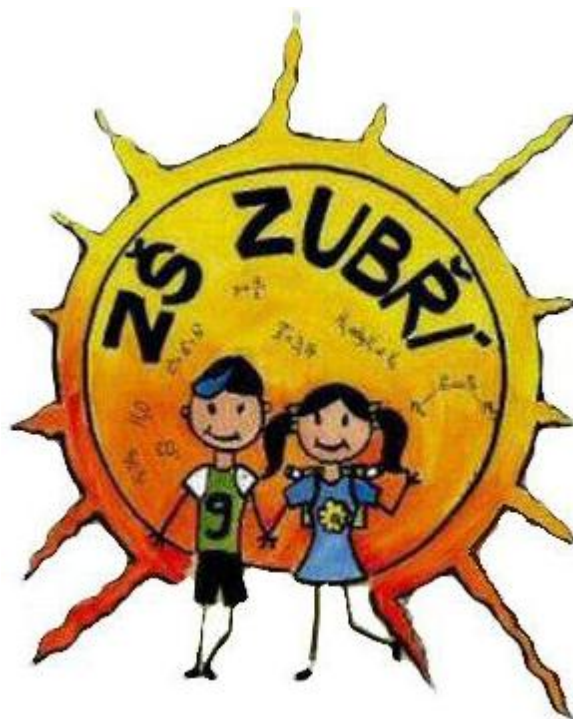

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

2015/2016

Základní škola Zubří, okres Vsetín

Hlavní 70, 756 54 Zubří

Jediné, co zlu stačí k vítězství, je, aby dobří lidé zůstali pasivní.

(Edmund Burke)

Školní program proti šikanování je součástí Minimálního preventivního programu ZŠ Zubří.

1 DOKUMENTY, LITERATURA, WEBOVÉ STRÁNKY, KONTAKTY

1. 1 Základní dokumenty a literatura

- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízení, č. j. 22294/2013-1
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010-28
- KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5

1. 2 Webové stránky s tematikou školní šikany a kyberšikany

- www.sikana.org
- www.e-nebezpeci.cz
- www.ncbi.cz

1. 3 Kontakty

- Sdružení Linka bezpečí (116 111) www.linkabezpeci.cz
- Poradna webu Minimalizace šikany www.minimalizacesikany.cz
- Internet poradna www.internetporadna.cz
- Kontaktní centrum www.Horka-linka.cz
- Poradna E-Bezpeci www.napisnam.cz

2 ŠKOLA V PREVENCI ŠIKANOVÁNÍ

Základem prevence šikanování a násilí na škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Škola při efektivní realizaci prevence šikanování usiluje o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporuje solidaritu a toleranci;
- podporuje vědomí sounáležitosti;
- uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt;
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

2. 1 Zmapování situace na škole

Viz výsledky anonymního dotazníkového šetření, které jsou uvedeny v Minimálním preventivním programu 2015/2016.

2. 2 Pedagogičtí pracovníci

- Budou sledovat situaci ve třídách, především změnu v chování jednotlivých žáků.
- Spolupracovat s kolegy ve škole, ptát se na chování žáků v jiných hodinách, o přestávkách.
- Zajímat se o problematiku šikanování – další vzdělávání, studium odborné literatury.
- Citlivě pracovat s žáky své třídy v třídních hodinách.
- Při řešení problémů spolupracují s vedením školy, výchovným poradcem a metodikem prevence.

Třídní učitel žákům zdůrazní, na koho se mají obrátit, pokud jsou obětí šikany, nebo byli svědky šikany:

- třídní učitel;

- školní metodik prevence Mgr. Lucie Mořkovská, zástupce školního metodika prevence Mgr. Petra Ondřejová;
- výchovná poradkyně Mgr. Gabriela Cábová;
- ředitel školy Mgr. Tomáš Randýsek;
- rodiče;
- někomu, komu důvěřuje;
- Linka bezpečí tel. 116 111

2. 3 Programy primární prevence

Z programů primární prevence jsou vybírány takové, které se snaží upevňovat v žácích přátelství, toleranci vůči ostatním, sounáležitost.

Více viz MPP 2015/2016.

2. 4 Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou se školním programem proti šikanování seznámeni na třídních schůzkách a prostřednictvím internetových stránek školy.

- Konzultační hodiny školního metodika prevence, výchovného poradce, ředitele školy
- Třídní schůzky
- Informační letáky, dopisy
- Nástěnky

3 DEFINICE ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

3. 1 Znaký šikanování

- Záměrnost
- Cílenost
- Opakování (není podmínkou)
- Nepoměr sil
- Bezmocnost oběti
- Nepříjemnost útoku
- Samoučelnost agrese

4 DRUHY ŠIKANOVÁNÍ (KOLÁŘ, 2011)

V tabulce je uvedeno osm druhů šikanování a příklady jejich projevů.

Fyzické aktivní přímé	Útočníci oběť věší, škrtní, kopou, fackují.
Fyzické aktivní nepřímé	Kápo pošle nohsledy, aby oběť zbili. Oběti jsou ničeny věci.
Fyzické pasivní přímé	Agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice.
Fyzické pasivní nepřímé	Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod.
Verbální aktivní přímé	Nadávání, urážení, zesměšňování.
Verbální aktivní nepřímé	Rozšiřování pomluv.
Verbální pasivní přímé	Neodpovídání na pozdrav, otázky apod.
Verbální pasivní nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé.

5 FORMY ŠIKANY (KOLÁŘ, 2011)

Šikana podle typu agrese – prostředku týrání	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, učni, gymnazisty..., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z genderového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

Chlapci častěji používají přímou, fyzickou agresi. Dívky se více uchylují k psychické šikaně. Rozdílnost je i ve vztahu agresora a oběti. Zatímco mezi chlapci nepanují kamarádské vztahy, u dívek je tomu naopak. Často se stává, že agresorka a oběť jsou blízkými kamarádkami.

5. 1 Kyberšikana

Jednou z forem psychické šikany je kyberšikana. Definujeme ji jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu.

5. 1. 1 Zvláštnosti kyberšikany

- Odehrává se bez přímého kontaktu, často mimo školu.
- Oběť je pronásledována 24 hodin denně.
- Anonymita agresora, předstírání falešné identity. Nevíme, před kým se bránit.

5. 1. 2 Léčba kyberšikany

- Škola musí kyberšikanu řešit vždy, když se o ní dozví.
- Pokud se děje v době jakékoli školní činnosti, zajistíme přímou léčbu. Školní metodik prevence rozhodne, zda řešení zvládne škola, nebo zda je nutná pomoc odborníka.
- Pokud kyberšikana neprobíhá ve škole, obětem doporučíme, aby neodpovídala, ukládala důkazy, mluvila o tom, co se jí děje.

6 STADIA ŠIKANOVÁNÍ (KOLÁŘ, 2011))

Šikanování není záležitostí jen agresora a oběti, ale zasahuje celou skupinu. Může se objevit v každé skupině. Je důležité znát pět stadií šikanování a dokázat je rozpoznat. U 1. – 3. stadia, kdy normy agresorů ještě nejsou přijaty většinou, můžeme nalézt vhodné svědky a žáky ke spolupráci, u 4. a 5. stadia se musíme spolehnout na své vlastní síly, protože jsme sami proti celé skupině.

1. Stadium Zrod ostrakismu	Jde o mírné, převážně psychické formy ubližování, kdy se okrajový člen necítí dobře, je neoblíben, neuznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky...
2. stadium Přitvrzování manipulace a výskyt fyzické agrese	Ve skupině, kde stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci instinktivně sloužit jako jeho ventil. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.
3. stadium Vytvoření jádra agresorů	Utváří se skupinka agresorů, tzv. úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběť. V počátku se jejich obětmi stávají žáci, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tzn. „slabí“.
4. stadium	Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. Ve skupině

<p>Většina přijímá normy agresorů</p>	<p>dojde k šokující proměně. To, co hlásají pedagogové, ustupuje zcela do pozadí. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě, aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.</p>
<p>5. stadium</p> <p>Totalita neboli dokonalá šikana</p>	<p>Normy agresorů jsou přijaty všemi členy skupiny. Šikanování se stává skupinovým programem. Nastává stadium vykořisťování, kdy se žáci rozdělí na „otrokáře“, kteří mají všechna práva, a „otroky“, kteří jsou zcela bez práv.</p>

7 CO JE A CO NENÍ ŠIKANOVÁNÍ

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Škádlení by mělo znamenat legraci pro obě strany, a pokud se jednomu nelíbí, tak druhý v činnosti nepokračuje a omluví se mu. U šikany je cíl jasný – ublížit, ranit. Agresor má ze svého chování radost, opakuje ho, stupňuje.

8 PRVNÍ POMOC PŘI ŠIKANOVÁNÍ (KOLÁŘ, 2011)

8. 1 Příklady varovných signálů

- Žák vchází s učitelem do třídy, nenápadně postává o přestávce u kabinetu, přichází pozdě do hodiny, vždy chodí jako poslední.
- Projevy outsidera. Dítě je osamocené, s nikým se nebaví, nemá kamaráda.
- Nepříznivý emoční stav. Dítě je stísněné, má smutnou náladu, působí nešťastně.
- Žák nechodí na tělocvik, vždy zůstává ve třídě, má nadměrnou omluvenou absenci, případně i neomluvenou absenci.
- Žák je okázale přehlížen, odmítán, izolován.
- Projevy nerovnoprávnosti. Dítě dostává povýšené příkazy a snaží se jim vyhovět, bývá ostatními komandováno a okřikováno.
- „Přátelské“ vtipy a kanadské žertíky.
- Ponižování a zesměšňování.
- Žák „dobrovolně“ dává svačiny kamarádovi.

8. 2 Rozlišení počáteční a pokročilé šikany

	Počáteční stadium	Pokročilé stadium
Informátoři	Přijde oběť nebo její kamarád.	Přicházejí rodiče obětí, nebo šikanu zachytí pedagog.
Oběti	Otevřeně mluví o tom, co se stalo a kdo je šikanoval.	Ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil.
Svědkové	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním, vypovídají.	Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznají, že nemůžou

		nic říct, protože by měli peklo.
Vztah svědků k agresorům	Agresoři nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně.	Oceňují, chrání a brání agresory.
Ostatní členové skupiny	Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu výhrady.	Násilí bagatelizují nebo popírají. Svalují vinu na oběť.
Vztah členů skupiny k oběti	Projevují soucit s obětí.	Oběť je kritizována, často obviňována, že si vše způsobila sama.
Atmosféra ve skupině	Malá soudržnost, nespolupráce, omezená svoboda. Atmosféra je přesto živá.	Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

8. 3 Základní scénář pro obyčejnou počáteční šikanu

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany.

2. Rozhovor s informátory a oběťmi – děláme písemný zápis.

3. Nalezení vhodných svědků – ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat, žáky, kteří s obětí kamarádí, nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech.

4. Individuální rozhovory se svědky – zorganizujeme je tak, aby o nich ostatní nevěděli (např. po vyučování). Děláme písemný zápis.

Využijeme tzv. „římského“ devatera:

1. Co se stalo?
----

2. Kde se to stalo?   3. Kdy se to stalo?   4. Proč?   5. Kdo to spáchal?   6. Jak to spáchal?   7. Čím to spáchal?   8. Komu se to stalo?   9. Kdo nám to řekl?

5. Ochrana oběti- zvýšený dozor, bezpečné příchody a odchody ze školy.

V závažném případě necháváme oběť doma.

6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovorů:

a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření) – vhodná pouze u 1. a 2. stadia, jestliže násilí nemělo vážnou podobu.

b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku) – hlavní význam spočívá v paralyzování jejich agrese vůči bližním! Setkání slouží k tomu, abychom agresory okamžitě zastavili a ochránili oběť. Používáme princip „přitlačení ke zdi“. Výpověď agresorů napíšeme a necháme ji podepsat. Můžeme rovnou svolat výchovný pohovor či výchovnou komisi.

7. Realizace vhodné metody

a) Metoda usmíření.

b) Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise).

8. Třídní hodina

a) Efekt metody usmíření.

b) Oznámení o potrestání agresorů.

9. Rozhovor s rodiči oběti – informování rodičů o zjištěních a závěrech školy, domluva na dalších opatřeních.

10. Třídní schůzka.

11. Práce s celou třídou – prevence.

8. 4 Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany.
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy.
4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi.
5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře).
6. Oznámení na policii, paralelně - navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům.
7. Vyšetřování.

9 PRO RODIČE

„Obětí šikany může být i vaše dítě.“

9.1 Příklady varovných signálů

- Za dítětem domů nedochází žádný spolužák, zdá se, že nemá žádné kamarády.
- Dítě je zaražené, posmutnělé, až depresivní, nemluví o tom, co se děje ve škole.
- Špatně usíná, má poruchy spánku, zdají se mu hrůzostrašné sny.
- Dojde k výraznému zhoršení prospěchu, je nesoustředěné, bez zájmu.
- Často ho před odchodem ze školy bolí hlava, břicho atd. Podobné stavy má i po příchodu ze školy.
- Dítě často navštěvuje lékaře, znenadání se objeví neomluvená absence.
- Dítě chodí do školy nebo ze školy oklikami.
- Přichází domů s potrhaným oblečením, poškozenými školními pomůckami nebo bez nich.
- Často mu nevychází kapesné, ztrácí ho, požaduje další peníze.
- Dítě přichází domů vyhladovělé, i když dostává svačiny a obědy má zajištěny.
- Nedokáže uspokojivě vysvětlit svá zranění.
- Vyhrožuje sebevraždou, nebo se o ni dokonce pokusí.

9.2 Pomoc dítěti

- Nenechávejte v tom dítě samotné, ale poskytněte mu oporu!
- Řešením nejsou rady typu „nebuď baba, braň se“!
- Neříkejte si, že dítě to musí vydržet, přečkat!

- Informujte školu – ředitele, třídního učitele, školního metodika prevence, výchovného poradce.

9. 3 Pomoc dítěti – kyberšikana

- Zajistěte, aby dítě vědělo, že všechna pravidla chování při kontaktu s ostatními lidmi jsou stejná jako v reálném životě.
- Učte své děti vhodnému chování na internetu. Seznamte je s pravidly používání internetu či mobilního telefonu.
- Buďte vzorem vhodného užívání moderních technologií.
- Sledujte aktivity svých dětí, když jsou online. Zajímejte se o to, k čemu vaše dítě mobilní telefon či internet používá.
- Používejte filtrační a blokační software
- Všimněte si varovných znaků toho, že se děje něco neobvyklého. Jak se dítě při elektronické komunikaci chová, včetně reakcí dítěte na vaši přítomnost.
- Kultivujte a udržujte se svými dětmi otevřenou a upřímnou linii komunikace. Dejte dítěti najevo, že za vámi může přijít s problémem.

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Vyhotovila: Mgr. Lucie Mořkovská

Schválil: Mgr. Tomáš Randýsek

V Zubří 7. září 2015